

RÖVŞƏN HƏTƏMOV*BDU-nun Avropa və Amerika ölkələrinin
yeni və müasir tarixi kafedrasının dosenti, t.ü.f.d,***E-mail:rovshanhatamov@gmail.com****SSRİ-NİN İŞĞAL OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRİNDƏ NASİSTLƏRİN MILLİ SIYASƏTİ***Acar sözlər: SSRİ, Almaniya, milli siyasət, İldırımsürətli müharibə, kollabo-rationist**Ключевые слова: СССР, Германия, национальная политика, молниеносная война, коллаборационист**Key words: USSR, Germany, national policy, blitzkrieg, collaborasionist*

İkinci Dünya müharibəsi bəşər tarixinin ən qanlı müharibəsi olması ilə bərabər, həm də özündən sonrakı tarixi hadisələrin axarını müəyyənləşdirmişdir. Müharibələrin tarixi hər zaman qalib və “məğlub” tərəflərin baxışları prizmasından araşdırılır, onun bağlı səhifələri tədqiqata cəlb olunur, konsepsiyalar formalaşır və s. Lakin müharibənin elə səhifələri də vardır ki, onların açılması zəruri şərait, səbir, iradə və sözün əsl mənasında elmi fədakarlıq tələb edir. Belə mövzulardan biri də müharibə illərində meydana çıxmış sovet kollaborasionizmi, yəni, SSRİ-nin çoxmillətli əhalisinin bir hissəsinin Almaniyanın işğal hakimiyyət orqanları, vermaxtı və siyasi təsisatları ilə hərbi və siyasi əməkdaşlığı məsələsi ilə bağlıdır.

Sovet tarixşünaslığında bu məsələ ciddi şəkildə təhrif olunur və onun elə də mühüm elmi əhəmiyyət kəsb etməməsi qeyd edilirdi. Nasist Almaniya'nın hərbi hissələrində əsasən hərbi əsirlərdən ibarət 700000 min nəfərdən çox sovet vətəndaşının vuruşması, əslində sovet hakimiyyətinin müharibə ərəfəsində yürütdüyü milli siyasətin kifayət qədər nöqsanlı olmasına dəlalət edir. Sovet dövlətinin göstərdiyi bütün cəhdlərə baxmayaraq, minlərlə əsgər və zabıt mövcud rejimdən, hərbi qaydalardan narazı qalaraq Almaniya qoşunlarının tərkibinə daxil olur, bolşevizmə qarşı vuruşmağa üstünlük verirdilər. Yalnız 1941-ci ildə alman əsirliyində 3,8 milyon Qızıl Ordu əsgəri, zabıt, siyasi işçi və general vardı. Bütövlükdə müharibə illərində isə bu rəqəm 5,24 milyon göstərilirdi. (3,6) Eyni zamanda, Sovet dövləti yürütdüyü allahsızlıq, dinsizlik siyasətinin arzuolunmaz nəticələr verdiyini gördükdən və dinin güclü bir təsir vasitəsi olduğunu qəbul etdikdən sonra gec də olsa, əvvəlki münasibətini dəyişmək məcburiyyətində qaldı.

Stalin dövründə kollaborasionizm məfhumu qeyri-adi dərəcədə geniş şərh edilirdi. Ali Baş Komandanlıq Qərargahının 16 avqust 1941-ci il tarixli № 270 və xalq müdafiə komissarının 26 avqust 1941-ci il tarixli № 0321 əmrlərinə əsasən “əsir düşənlərin bütün vasitələrlə məhv edilməsi”, “əsir düşmüş qırmızı ordu əsgərlərin ailələrinin dövlət maddi vəsaitindən və yardımından məhrum etməyi”, “andı pozmuş komandirlərin və siyasi işçilərin ailələrini “Vətəni satmış fərarilərin ailələri kimi” həbs etmək tələbi irəli sürülürdü (1, 504). Kollaborasionistlərin sırasına alman ordusuna və polis birliklərinə daxil olmuş hərbi əsirlər və mülki şəxslər, həmçinin müəssisələrdə və işğal administrasiyasının bir sıra müəssisələrində işləmiş sovet vətəndaşları daxil edilirdilər.

Vətəndaş kollaborasionizmi ümumiyyətlə məcburi xarakter daşıyırdı, çünki sovet insanları, xüsusilə şəhər əhalisi üçün, ailələrinin dolanışığının təmin edilməsində başqa yaşayış vasitələri mövcud deyildi. Heç bir halda bütün hərbi əsirlərin Vətən xainləri sırasına daxil etmək üçün məntiqi əsas yoxdur, çünki onların əksəriyyəti əsirliyə öz iradələri ilə düşməmişdi-

lər: yaralanma, düşükləri qeyri-müəyyən şərait, öz hərbi hissəsi ilə əlaqəni itirməsi, mühasirə və s. (2, 293).

İşğalçılarla sovet vətəndaşlarının əməkdaşlığı müxtəlif formalarda təzahür edirdi: hərbi, siyasi, təsərrüfat, inzibati. Onları bu addıma sürükləmiş səbəblər mü-rəkkəb xarakterə malik olmuşdur: məişət, psixoloji və dünyagörüşü səviyyəsində yaranmış şərait ilə bağlı amillər. Şübhəsiz ki, bu insanların arasında elə bir qatı an-tisovet düşüncəli təbəqə var idi ki, işğalçılara vicdanla və sədaqətlə xidmət edirdi. Qolçomaqlar, cinayətkarlar, qorxaqlar və repressiya olunmuşlar ilə yanaşı, faşistlərə xidmətə, müharibəyə qədər mötəbər vəzifələri tutmuş, keçmiş kommunistlər də keçirdilər.

Müharibə illərində milyonlarla sovet vətəndaşının alman qoşunlarının işğal etdikləri ərazilərdə qalaraq yeni hakimiyyət strukturları ilə əməkdaşlıq etmələri isə müharibə ərəfəsində sovet-partiya təbliğat siyasətinin gerçək əksini göstərirdi. Bu insanların əməllərinin sadəcə xəyanətkarlıq kimi izah edilməsi problemin ciddi şəkildə sadələşdirilməsi və primitivləşdirilməsinə səbəb olardı. Bu problemin tədqiqatçılarının arasında nasistlərlə əməkdaşlıq etmiş sovet vətəndaşlarının sayı haqqında ümumi fikir yoxdur (4, 49; 5).

Almaniyaya qarşı vuruşan və ya vermaxtın işğal etdiyi ölkələrin əhalisinin bir hissəsinin düşmən tərəfə keçməsinin motivasiyasının və xarakteristikasının səbəblərini elə müharibə dövründə ayrı-ayrı məsul şəxslər verməyə çalışmışlar. Vermaxtın Şərq legionlarının rəhbərlərindən biri olan general Ralf fon Haygendorf belə hesab edirdi ki, “almanlara tərəf keçmənin əsas motivi idealizm deyil, məhz materializmdir” (1, 297). Digər alman müəllifi Hans-Verner Noylenin fikrincə, müxtəlif ölkələrin qarşılaşdığı milli problemlər, milli ideyanın və millətçiliyin inkişafı kollaborasionizmin əsas motivlərindən biri olmuşdur. Müharibə dövründə çoxmillətli ölkələrdə ayrı-ayrı siyasi dairələr və simalar milli məsələnin natamam və ya ədalətsiz həll olunmasını əsas tutaraq hərbi əməliyyatların dinamikasından yararlanıb özlərinin milli problemlərini həll etmək istəklərini bariz nümayiş etdirir-dilər. Bu istiqamətdə milli dövlətçiliyin dirçəldilməsi və ya yaradılması, milli dövlət müstəqilliyinin bərpası ideyaları əsas yer tuturdu.

Alman-sovet müharibəsinin ilk illərindən hərbi əsirlər və mülki əhali də daxil olmaqla könüllü dəstələr yaradılmağa başladı. Müharibənin ilk aylarında həmin könüllülərdən, əsasən, arxa cəbhədə müxtəlif sahələrdə istifadə edirdilər. Könüllülərə münasibət Almaniya hökumətində heç də birmənalı deyildi. Üçüncü reyxin liderləri bolşevik rejimində böyümüş insanlara tam etibar etmirdilər (6, 311). Alfred Rozenberq isə belə bir ideya ilə çıxış edirdi ki, Ukrayna və Pribaltika xalqlarını xüsusi olaraq ayırmaq, onlara mədəniyyət mərkəzləri və universitetlər açmaq, torpağa sahiblik hüququ vermək, kommunistlərə qarşı könüllü hərbi birliklərini formalaşdırmaq üçün imkan yaratmaq lazımdır (6, 331). Rozenberq 1942-ci ilin fevralın 15-də şərq xalqlarının din sitayişini təmin edən qərar layihəsini təqdim etdi.

Almaniyanın işğal siyasəti onun SSRİ-ə qarşı müharibəsinin məqsədləri ilə müəyyən edilirdi. Onlardan ən əsası - tükənməz maddi ehtiyatlar verə biləcək “həyatı məkanın” tutulması idi (7, 39). Alman xalqının dəstəyini təmin etmək üçün, müharibənin onun rifahının yaxşılaşdırılması üçün aparıldığı fikri təlqin edilir və buna nail olmanın başlıca şərti kimi şərqdə kənd təsərrüfatı və sənayesi ilə birlikdə torpaqların işğalı vacib hesab olunurdu. Hitler “Mənim mübarizəm” kitabının son fəsilərində yazırdı ki, Almaniyaya lazım olan torpaqlar məhz Rusiyadır, orada “yəhudi bolşevizmi” Rusiyayı zəiflətməmişdir və ölkə uçub-dağılmağa hazırdır.

Bütün işğal siyasəti Sovet İttifaqının insani və maddi sərvətlərindən istifadəyə yönəldilmişdi. Buna hələ Almaniyanın SSRİ-yə hücumuna qədər hazırlanmış hərbi, siyasi, ideoloji və təsərrüfat tədbirləri tabe edilmişdi.

İrqi saflıq və onun uğrunda mübarizənin labüdlüyü Adolf Hitlerin “Mein Kampf”ın birinci hissəsinin “Xalq və irq” adlanan on birinci fəslə həsr edilmişdi. “İnsan mədəniyyətinin zirvəsi” - arilər “ac siçovullar sürüsünə”- yəhudilərə qarşı qoyulurdular. Bütün qalan xalqlar bu irqçi ehtimalda müxtəlif yeri tuturdu. Bu anlamdan asılı olaraq kimlərsə assimilyasiya edilməsi ehtimal olunur, kimlər isə ya qismən, ya da tamamilə məhv edilməli idi. Hitlerin Rusiyada yaşayan ruslara münasibəti belə idi: “Bolşevik rejimi şeytani bir üsulla bu rusları yox etmiş və ya Sibirə sürmüş və rus xalqını irqən yox edib asiyləşdirmək üçün planlı olaraq monqolları Avropa Rusiyasına yerləşdirmişdir” (8, 40). Qafqazlılar və Türk-tatarlara münasibətdə nasistlərin irqçi baxışlarına gəldikdə isə, onlar “düşük dəyərli asiyalılığı” təmsil edirdilər və slavyanlardan da aşağıda dayanırdılar.

Alfred Rozenberq 1941-ci il iyunun 20-də yazırdı ki, “Rusiya heç vaxt milli dövlət olmamışdır, o həmişə çoxmillətli dövlət kimi mövcud olmuşdur... Bütün xalqlar ruslara düşmən olaraq qalırlar... Bizim xarici siyasətimizin məsələsi mənə belə görünür: ağıllı və məqsədyönlü şəkildə bu xalqların bütün azadlığa meyllərini nəzərə almaq və onları dövlət quruluşunun müəyyən formasında birləşdirmək. Deməli: Sovet İttifaqının böyük ərazisində dövlət qurumları yaratmaqla onları Moskvaya qarşı yönləndirmək lazımdır ki, yaxın yüzilliklərdə alman reyxini Şərqdən gələn yaramaz təsirdən xilas edilməsi mümkün olsun”. Lakin nasist liderlərinin əksəriyyəti Sovet İttifaqının III Reyx tərəfindən fəth edilmiş ərazisində hər hansı müstəqil milli dövlətlər haqqında ideyalara mənfi münasibətdə idilər.

Alman-faşist işğal siyasətinin formalarından biri əhalinin milli əlamətə görə bölünməsi idi. Üçüncü reyxdə almanların başqa xalqlar üzərində irqi üstünlüyü nəzəriyyəsinə əsaslanaraq bir növ “millətin təmizliyi” məktəbi yaradılmışdı. Lakin o sabit deyildi. Hərbi və siyasi şəraitin dəyişməsi ilə bu və ya digər milləti “təmiz irq” və əksinə tanıya bilərdilər. Bütövlükdə, bu siyasət müharibənin hər hansı konkret mərhələsində alman komandanlığının planlarının müvəffəqiyyətli icrasına tabe edilmişdi. Təbliğət xidmətlərinin fəaliyyətini çətinləşdirən əsas amillərdən biri işğal altında olan xalqlarının maraqları ilə Almaniyanın maraqlarının üst-üstə düşməməsi idi. Bütün müharibə dövründə Qebbelsin təbliğət nazirliyi ən kiçik fürsətdən istifadə edərək nasizm ilə mübarizə aparən qüvvələri “milli mənzillər” üzrə ayırmağa çalışırdı.

“Mədəni Avropanın millətin təmizliyi üçün Səlib yürüşünün” zirvəsi 1942-ci ildə SS-in təbliğət-təşviqat idarəsinin nəşr etdiyi “Untermensç” kitabçası oldu. Bu irqçi kitabça şərqdə bütün xalqlara nifrətin qızıdırılmasına yönəldilmişdi. “Yəhudi başlı slavyan-tatar əjdahası”, “hun güruhləri”, “qətlə susamış çəpgöz gözlər”, haqqında yürüdülmən fikirlər nəinki, praqmatik düşüncəli alman təbliğətçilərinin, həm də Reyxin ən böyük Asiya müttəfiqi olan Yaponiyada mənfi reaksiyaya səbəb olmuşdu. Təbliğətçilər belə hesab edirdilər ki, bu çap işi ilə rusların tanış olmasından sonra onların bütün fəaliyyət yekunları heçə enəcəkdir Hərbi əsir düşərgələrində xüsusi olaraq təşkil olunan yoxlamalarda onların milliyyəti haqqında soruşurdular.

1941-ci ilin yayından etibarən Rusiyanın işğal edilmiş ərazisində nasist idarə etmə strukturlarının yaradılması prosesi başlandı. Yerli əhalidən ilk növbədə “bolşeviklərdən zərər çəkmiş ailələr”dən istifadə olunması nəzərdə tutulsa da, üstünlük əsasən “ucqar dövlətlərin sakinlərinə”, yəni, Baltikyanı və Ukrayna sakinlərinə verilirdi. Kadrlar bir qayda olaraq milli azlıqlardan olan əsirlərin azad olması yolu ilə toplanırdı. Lakin ilk əvvəl onların hamısı nasistlərə loyallıq münasibət baxımından ciddi yoxlamaya məruz qalırdılar. (9,132)

Moskva yaxınlığında vermaxtın məğlubiyyətindən sonra nasistlər “Yeni milli siyasət” xəttini həyata keçirməyə başladılar. Bu siyasət ilk növbədə nasistlərin işğal olunmuş ərazilərini insan ehtiyatlarından hərbi məqsədlərlə istifadə olunması ehtiyacından yaranmışdı. Hələ 1941-ci ilin yayından başlayaraq nasistlər antirus təbliğatını genişləndirərək işğal altında olan

ərazilərdə sovet müqaviməti ilə mü-barizə üçün müxtəlif cəza dəstələri yaratmağa başlamışdılar. İşğal olunmuş ərazi-lərdə alman ordusu və yaradılmış hərbi administrasiya ali koman-danlığın əmrlərinə əsasən, antisemit siyasəti həyata keçirir və SS-in operativ qruplarına yardım göstərirdilər.

İşğalçıların sərt milli siyasəti sovet müqavimət qüvvələrinə Sovet İttifaqında müxtəlif xalqların dinc və qardaşlıq şəraitində birgə yerdə yaşamaları barəsində təbliğatı daha da genişləndirmək imkanı yaradırdı. Əhaliyə nasistlərin yəhudilərə münasibətinin nümunəsində inandırıcı olaraq göstərilirdi ki, əgər indi işğalçılara qətiyyətlə müqavimət göstərməzsə, müharibədən sonra rus xalqını da belə bir münasibət gözləyir.

1941-ci ilin dekabrında nasistlər yenidən əsirlərin arasında milli düşmənçiliyin gücləndirilməsi istiqamətində fəaliyyətlərini genişləndirmişdilər. Şəhərlərdə ruslara nisbətən ukraynalılara üstünlüklər verilməsinə yönəlmiş nasist təbliğatı guya Ukraynada milli Ukrayna hökumətinin yaradılması və tezliklə bütün arzu edənlərin evlərinə qayıdaraq “həyatlarını yeni qaydada qurmaları” üçün göndəriləcəklərini bildirirdi. Bu halda hər bir ukraynalının birinci vəzifəsi kimi müstəqil Ukrayna dövlətinin əsas düşmənləri olan “yəhudi-bolşevizmlə və Moskva imperializmi ilə amansız mübarizə”nin aparılması tələb olunurdu.

Reyxslayter Alfred Rozenberq 1942-ci il iyunun 20-də tabeliyində olan məmurlarına bildirdi ki, “ukraynalıların milli şüurununu oyatmaq üçün onların müba-rizə tarixləri haqqında ədəbiyyatın yaranmasına imkan yaratmaq lazımdır. Həmçinin onların milli qəhrəmanlarının- getman Xmelnitski, Mazepa, ideallaşdırılması sahəsində iş aparmaq lazımdır” (9, 274).

1942-ci ilin martında Rozenberqin nazirliyinin himayəçiliyi ilə Berlində “Şərqdə elmin vəzifələri” mövzusunda konfransı keçirildi. Konfransda bu üzrə “Şərqlin xalqlarının problemləri” mövzusunda geniş məruzə ilə çıxış edən professor Herhard Mende bildirdi ki, Sovet İttifaqına qarşı müharibə alman elmi qarşısında əvvəlkilərdən tamamilə fərqli, yeni vəzifələr qoymuşdur. Belə ki, işğal edilmiş ərazilərdə alman ordu və mülki hakimiyyəti müharibəyə qədər abstrakt rəqib kimi qiymətləndirilən əhali ilə qarşılaşdı. Bu əhalinin milli tərkibi haqqında mücərrəd olaraq nəyi isə demək mümkün idi. SSRİ müharibəyə qədər Almaniyada ya yekcins rus əhalisinin yaşadığı, ya da milli ziddiyyətlərin kəskin forma aldığı bir ölkə kimi qiymətləndirilirdi.

İşğal edilmiş ərazilərdə “Yeni qaydaların” tətbiq edilməsi və möhkəmləndirilməsində yerli özünüidarə orqanlarına mühüm əhəmiyyət verilirdi. Bu məqsədlə işğal olunmuş ərazilərin inzibati cəhətdən yenidən qurulması həyata keçirildi. İdarəetmə sisteminə alman inzibatçılığı və antisovet ideologiyası tətbiq edildi (8, 30). İşğal administrasiyasının aparatında xidmət göstərən keçmiş sovet vətəndaşlarına istinad edərək nasistlər öz siyasi, iqtisadi və hərbi tədbirlərinin həyata keçirilməsinə yerli əhalini cəlb etməyə çalışırdılar.

İşğal edilmiş rayonların mülki əhalisi və hərbi əsirlər içərisindən sovet əhalisinin müəyyən hissəsi köməkçi polisdə xidmətə cəlb olunmuşdu. Köməkçi polisin vəzifəsinə alman koman-danlığının əmrlərinin icrasına və onların müəyyən etdiyi qaydalara riayət olunmasına nəzarət etmək, yaşayış məntəqələrində sakinlərin yenidən qeydə almasını həyata keçirmək, yeni gələn şəxsləri aşkar etmək və tutub saxlamaq, kommunistləri, partizanları və onlara rəğbət göstərənləri ələ keçirmək, əhalini təsərrüfat işlərinə cəlb etmək, kənd təsərrüfatı məhsullarının alman hərbi idarələrinə vaxtında çatdırmaq və s.

Yerli polis nasistlərin işini əhəmiyyətli dərəcədə yüngülləşdirirdi, çünki şəhər və kənd fəallarını yaxşı tanıdıqlarından mütəmadi olaraq onları ələ keçirirdilər. Onlar həmçinin, partizanların sığınacaq tapdıqları yaxınlıqdakı meşələrə yaxşı bələd idilər və bu səbəbdən onun nümayəndələri cəza əməliyyatlarının vacib iştirakçıları idilər.

1942-ci ildən etibarən Almaniyada “Şərq xalqlarının kitabxanası” adlı kitablar silsiləsi çap olunmağa başladı. Burada SSRİ-nin ayrı-ayrı vilayətləri və rayonları ilə yanaşı, həm də ayrı-ayrı xalqlar haqqında kitabçalar da yer almışdı. Elə bu dövrdən etibarən nasist təbliğatında şərq və türk xalqları tədricən “bəraət almağa” başladılar. Bunu Almaniyanın nasist rəhbərliyinin SSRİ ilə müharibənin uzanması şəraitində özlərinə yeni müttəfiq tapmaq və 1942-ci ilin yazı-yayında vermaxtın cənub istiqamətində planlaşdırılan əməliyyatları ilə əlaqələndirirlər.

Vermaxtın Qafqaza hücumu dövründə alman komandanlığı 1942-ci ilin yayında, sovet cəmiyyətini milli əlamətlərə görə parçalamağa çalışaraq, yerli qeyri-rus əhalisi ilə almanların münasibətlərini tənzimləyən bir sıra sərəncam və təlimatlar dərc etmişdi.

Hərbi vəziyyətin SSRİ-in xeyrinə əsaslı şəkildə dəyişməsi özündə təcavüzkarın və onun qurbanının mənəvi potensiallarının müqayisə olunmaz dərəcədə qeyri-mütənasibliyini nümayiş etdirdi. Əsarət altına alınmış xalqlarla bağlı insanlığa zidd irqçilik və soyqırım ideologiyasına qarşı sovet tərəfi milli müstəqillik, həm-rəylik və xalqların dostluğu, ədalət, humanizm kimi ümumbəşər ideyaları qoyurdu. Baxmayaraq ki, SSRİ-də bu prinsiplərin həyata keçirilməsi praktiki olaraq siyasi ideallardan xeyli uzaq idi, onların daimi rəsmən elan edilməsi qələbədən sonra onların həyata keçiriləcəyinə ümidi saxlayırdı. Həmin pafos xaricdəki demokratik ictimaiyyətin SSRİ-ə qarşı rəğbətini güclənməsinə zəmin yaradır və faşizmlə mübarizədə onun yardımının genişlənməsini təmin etmişdir.

Müharibə illərində ideoloji sahədə vətənpərvərlik və SSRİ xalqlarının millətlərarası birliyinin bərkidilməsi istiqamətində siyasi xətt yürüdü. Sovet Ordusuna bütün milliyyətlərin vətəndaşları çağırılırdılar, cəbhədə onlar ümumi Vətən üçün vuruşurdular. Müharibədən əvvəlki ordu əslində düşmən tərəfindən məhv edildiyi, Ukrayna və Belarusiya ərazisinin işğal olunduğu ən ağır vaxtlarda, SSRİ-in qeyri-slavyan xalqlarının demografik potensialından ən böyük ölçüdə istifadə etmək zərurəti yarandı.

Milli məsələ alman faşizminin ideologiyasında ilk günlərdən mühüm yer tuturdu. Müstəsna hüquqlarla yalnız alman millətinin malik olması müddəasının əsas yer tutduğu ifrat millətçilik, işğal edilmiş ərazilərdə millətlərarası münasibətlərdəki problemin həllinə münasibətdə nasistlərin riyakar yanaşmasına səbəb olmuşdur. SSRİ-in ərazisinin bir hissəsini işğal etdikdən sonra nasistlər müxtəlif millətlərin nümayəndələri arasında nifaq yaymağa çalışırdılar. Bu bir tərəfdən, işğalçılara qarşı müqavimətin zəifləməsi, digər tərəfdən yerli əhalinin bir hissəsinin fiziki cəhətdən məhv edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilirdi. Bütün bunlar, faşistlərin fikrincə, “Böyük Almaniyanın” həyatı sahəsinin arzu edilməyən milli elementdən azad olmasına imkan yaratmalı idi (10, 72-73).

Xalqların qardaşlıq birliyinin möhkəmləndirilməsi onlarla aparılan sovet-partiya təbliğatın əsas mövzularından biri idi və bu öz bəhrəsini verirdi. Hərçənd, müharibə illərində müxtəlif millətlərin nümayəndələri arasında xəyanət və satqınlıq əməlləri də baş verirdi ki, bu da öz növbəsində, görünür, bəzi xalqlara qarşı etimadsızlıq hissələri yaradırdı. Bütün bunlara baxmayaraq, SSRİ xalqlarının dostluğu, bütövlükdə, ağır sınağa dözdü.

ƏDƏBİYYAT

1. Великая Отечественная война. 1939-1945: Воен.-ист. очерки. Кн. 1. Суровые испытания. М., 1998.
2. В.А. Пережогин. Вопросы коллаборационизма // Война и общество, 1941-1945: в 2-х кн. М., 2004. Книга 2.
3. Хоффман Й. История власовской армии. Париж, Имка-Пресс, 1990

4. Гареев М.А. О мифах старых и новых // Воен.-ист. журн. 1991. № 4.
5. Репин Л. "...Русские пленные добровольно служить не идут..." // Известия. 1990. 28 мая.
6. Дробязко С.И. Вторая Мировая война 1939-1945. Русская освободительная армия. Москва, АСТ, 1998
7. Проектор Д.М. Фашизм: Путь агрессии и гибели Москва, Наука, 1985,
8. Muhlen Patrik fon Zur. Samali Xac ile Qızıl ulduz arasında. Ankara, 1984
9. Касаткин М.А. В тылу немецко-фашистских армий "Центр": Всенародная борьба на оккупированной территории западных областей РСФСР, 1941-1943. М., 1985.
10. Вдовин А.М. Национальный вопрос и национальная политика в годы великой отечественной войны 1941-1945 годов: мифы и реалии (часть 2) // Представительная власть — XXI век: законодательство, комментарии, проблемы 2005 — Выпуск № 2 (62)

РОВШАН ГАТАМОВ

*доцент кафедры Новой и новейшей истории
стран Европы и Америки БГУ, к.и.н.*

НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА НАЦИСТОВ В ОККУПИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЯХ СССР

Тяжелые поражения СССР на первом этапе войны с Германией было обусловлено рядом причин, в том числе и причиной связанной с изъянами в национальной политике национально-государственном строительстве страны. В составленных нацистами довоенных планах многонациональный характер населения Советского Союза связывалось с обострением межнациональных противоречий и таким образом, сделалось попытки обосновывать предположения о достижении легкой победы. В период составления плана молниеносной войны не было даже идей серьезной и придуманной политики в отношении народов СССР.

Фашистская пропаганда и оккупационная политика еще больше обострило существующие в стране межнациональных противоречий. Советское руководство фактически признав изъянов в своей национальной политике, полностью перестроил ее с учетом требований сложившейся ситуаций.

ROVSHAN HATAMOV

*Candidate of historical science,
Assistant professor at the department of newtime and modern history of European
and American Countries, Baku State University*

NATIONAL POLICY OF NAZI REGIME IN THE OCCUPIED TERRITORIES OF THE USSR

A heavy defeat of the USSR at the first phase of the war with Germany lies in a number of reasons, including the wrong principles of the national policy associated with the defects of national-state structure of the USSR. In Nazi war plans drawn up at the eve of the war, multinational character of the Soviet Union was linked to the probability of a severe inter-ethnic conflicts in the USSR and was grounded for a reason of victory that would be achieved

easily. During the planning of Blitzkrieg (“lightning war”) there was no any serious and thought-out policy regarding the various peoples living in the USSR.

Fascist propaganda and occupation policy deteriorated the tensions in inter-ethnic relations in the country. During the war the Soviet government acknowledged the failures of the national policy and set new one in accordance with the new circumstances.

Rəyçilər: t.e.d.M.B.Fətəliyev, t.e.d.R.C.Süleymanov

BDU-nun Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi kafedrasının 12 fevral 2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülüb (protokol №6).